

Kvotflyktingar och deras tillgång till vård

Ett faktablad för oss som möter kvotflyktingar i primärvården, elevhälsan, tandvården – eller i kommunen och socialtjänsten. För att ge rätt hjälp behöver vi veta vem som gör vad.

Bakgrund – den globala flyktingsituationen

Över 110 miljoner människor, varav 40 procent barn, är på flykt från hot, förföljelse, våld, konflikt eller brott mot mänskliga rättigheter (UNHCR, 2023). 52 procent är från Syrien, Ukraina och Afghanistan, av vilka de flesta flyr inom det egna landet eller till grannländer som Turkiet, Iran och Colombia (UNHCR, 2022). Omkring 76 procent befinner sig i låg- och medelinkomstländer, medan 19 procent återfinns i världens rikaste länder. 2023 behövde två miljoner flyktingar vidarebosättning till ett nytt land, enligt International Rescue Committee.

Kvotflykting – vad innebär det?

Via sitt kvotsystem kan FN:s flyktingorgan UNHCR erbjuda människor, som ibland levt i flyktingläger i årtal eller decennier, en säker överföring och varaktig lösning i ett annat land. Utvalda kvotflyktingar, som registrerat sig hos UNHCR, och bedömts som flykting alternativt skyddsbehövande, är ofta utsatta kvinnor och flickor, hbtqi-personer, torterade och krigsskadade samt personer vars medicinska eller fysiska skyddsbehov inte kan tillgodoses på plats. De kan komma från urbana miljöer eller landsbygd, vara högutbildade eller sakna läs- och skrivförmåga och ha stora medicinska behov eller en god hälsa. Och allt däremellan.

UNHCR ansvarar för uttagningen av kvotflyktingar, exempelvis till Sverige, medan överföringen hit är ett samarbete med Migrationsverket. Redan vid ankomsten har kvotflyktingen permanent uppehållstillstånd.

Runt 30 länder tar emot kvotflyktingar, däribland Sverige sedan 1950. Vår regering och riksdag beslutar årligen kvotens storlek. Från 2018 var den cirka 5 000 kvotflyktingar per år, men efter regeringsskiftet hösten 2022 gäller 900 per år från 2023. Nu behöver kvotflyktingarna även uppfylla kriterier, som driftighet, färdigheter, utbildning, arbetslivserfarenhet och värderingar (Migrationsverket, 2023).

Första tiden i Sverige – vad händer nu?

Framme i Sverige möter mottagande kommun upp kvotflyktingen på flygplatsen, ordnar boende enligt bosättningslagen (2016:38) och hjälper till med ansökan om folkbokföring, anmälan till Försäkringskassan, inskrivning i skolan och kontakter med vården.

Arbetsförmedlingen och olika lokala aktörer ger stöd via det så kallade etableringsprogrammet, enligt lagen om etableringsinsatser (2017:584), där kvotflyktingen tar del av samhällsinformation, sfi och andra insatser för att komma i arbete. Det ingår ekonomiskt stöd från staten de två första åren förutsatt att hen följer den upprättade etableringsplanen.

Samma vård och tandvård som folkbokförda

Kvotflyktingar omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och tandvårdslagen (1985:125). Därmed har de samma rätt till subventionerad vård som övriga folkbokförda, betalar samma avgift och med samma rätt till högkostnadsskydd. Kvotflyktingbarn har samma rätt som folkbokförda barn.

Precis som för folkbokförda barn och unga är tandvården kostnadsfri till och med året de fyller 23 år (även om de inte fått personnummer än). Från året de fyller 24 år, och ansökt till Försäkringskassan om att tillhöra socialförsäkringen, har de samma rättigheter som övriga vuxna folkbokförda.

Vem ska ge vård?

Kvotflyktingar har, som övrig befolkning, fritt vårdval och söker vård var de önskar. Vill du veta mer om deras vådrättigheter eller har hört att någon haft problem i vårdkontakten kan du vända dig till hälso- och sjukvårdsförvaltningen i Region Stockholm.

Första vårdbesöket – så går det till

Även kvotflyktingar som inte är folkbokförda eller fått personnummer än – kan ta månader – har samma tillgång till vård som folkbokförda. Fråga din patient om hen haft kontakt med svensk sjukvård tidigare, exempelvis via en hälsoundersökning* – om inte [skapar du ett reservnummer](#) (Vårdgivarguiden) åt hen. Om patienten istället har flera registrerade reservnummer, och därmed flera journaler, bör du koppla samman journalerna.

Alla kvotflyktingar erbjuds en hälsoundersökning*

Ofta (men inte alltid) är första vårdkontakten den hälsoundersökning alla kvotflyktingar erbjuds (lagen om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl. 2008:344). Den är frivillig, kostnadsfri och utelämnar inte annan vård.

Kvotflyktingen eller hans hemkommun kan boka hälsoundersökningen på ett antal vårdcentraler i Region Stockholm. Här samtalar sjuksköterskan med patienten om hans hälsa, fysisk som psykisk, för att identifiera eventuell ohälsa och vårdbehov. Sjuksköterskan erbjuder stödsamtal, bedömer behov av smittskyddsprovtagning, informerar om regionens hälso- och sjukvård samt den vård patienten har tillgång till. Vid behov hänvisas eller remitteras patienten vidare.

[Mer om hälsoundersökningen](#) (Vårdgivarguiden).

Säkerställ sedan patientens kvotflyktingstatus via hans uppehållstillståndskort (UT-kort) eller bosättningsunderlaget från Migrationsverket. Dokumenten visar patientens dossiernummer (eller beteckningsnummer) som är unikt för varje individ i Migrationsverkets system.

Patientens hemkommun kan även skicka med en blankett med uppgift om dossiernummer och eventuellt tolkbehov. Finns medicinska dokument från hemlandet är de bra att ha med på första vårdbesöket.

[Så kassaregistreras och faktureras vårdbesöket](#) (Vårdgivarguiden).

Därför behövs dossiernumret

För att få rätt ersättning för vårdbesöket och kunna ge adekvat vård på rätt vårdnivå.

Hur mår den du möter – i vården och andra sammanhang

Det finns inget samlat svar på frågan men vi vet hälsan kan påverkas av flykterfarenheter. Livet före och under flykt kanske kantats av krig, förföljelse, trauman och fattigdom, inklusive oro och ovisshet inför framtiden. Tillgången till vård och sanitet har ofta varit undermålig, där brist på – eller avbruten – vård kan försämra kroniska sjukdomar. Många kan även befunnit sig i riskmiljö för infektionssjukdomar, som malaria och tuberkulos.

Kvotflyktingens mående bör uppmärksammas redan vid ankomst – behövs någon form av vård innan hen erbjuds sin hälsoundersökning? Tänk på att symtom på ohälsa uttrycks på olika sätt och att sjukdomar, som psykisk ohälsa eller tuberkulos, ibland är stigmatiserade i vissa kulturer. Känslor som nedstämdhet och ångest kan förmedlas med andra ord än vi är vana vid.

Om den du möter berättar om ett hälsoproblem eller en kronisk sjukdom behöver hen kontakt med vården. Vänd dig till närmsta vårdcentral, 1177 eller 112 vid akuta tillstånd.

Barn och unga på flykt – en särskilt utsatt grupp

2018–22 föddes i genomsnitt 1,9 miljoner barn, varav många saknar tillgång till både vård och skola, per år in i flyktingskap

För den som kommit till Sverige, med eller utan familj, finns faktorer som kan vara positiva respektive negativa för hälsan. De är kopplade till sådant som hänt före, under och efter flykten men även till föräldrarnas bakgrund, familjehem, boendesituation, ekonomi, sociala nätverk, tillgång till hälso-, sjuk- och tandvård samt skola och förskola.

Ensamkommande får en god man, utsedd av hemkommunens överförmyndare, som företräder dem i vårdnadshavares eller förmyndares ställe. Barnen bor i familjehem, hvb-hem eller stödboenden med omsorgsansvar och försörjningsplikt.

För nyanlända föräldrar innebär ett nytt land och sammanhang ofta utmaningar. Att känna till barns rättigheter i Sverige kan vara avgörande för vilket slags stöd deras barn får tillgång till.

Tänk på!

Om du träffar en förälder som behöver mycket stöd och hjälp – då påverkar hans situation sannolikt också barnet.

Var medveten om

Beroende på bakgrund och tidigare vårderfarenheter varierar kvotflyktingars kunskap om hälsa respektive ohälsa – för egen del och i allmänhet. Förmågan att navigera i sjukvården skiljer sig också åt. För den som aldrig varit i kontakt med någon vård kan det svenska – dessutom digitaliserade – sjukvårdssystemet ta tid att greppa.

Då kan det vara svårt att:

- Veta var, när och hur man söker vård.
- Ringa, göra knappval och formulera sig.
- Förstå "egenvård" – vad förväntas man göra?

Underlätta er kommunikation

Säkerställ att det du vill förmedla når fram. Via [metoden "Förstå mig rätt"](#) (Vårdgivarwebben) får personal och kvotflykting återge vad den andra sagt. Då blir kvotflyktingen mer delaktig i sin vård och behandling, medan personalen får mer insikt i kvotflyktingens perspektiv.

Så skapar du förtroende hos den du möter:

- Var intresserad och lyhörd
- Ställ öppna frågor och bekräfta hen
- Se hen som en kapabel person med egna betydelsefulla erfarenheter
- Erbjud alltid tolk på rätt språk och dialekt

Om en person har svårt att läsa och skriva

Använd ett bildstöd som gör det lättare att kommunicera: [Välkommen till Dart!](#)

Samarbeta via en samordnad individuell plan (SIP)

Det är viktigt att de aktörer som deltar i mottagandet av kvotflyktingar samarbetar och har en helhetssyn kring varje individ. Använd gärna SIP när kvotflyktingen är i kontakt med flera vårdgivare, tandvård, kommun och socialtjänst för att samordna och förstärka insatserna.

Mer om [samordnad individuell plan - SIP](#) (Vårdgivarguiden).

Faktabladets referenser – ett urval

International Rescue Committee. (2023). Vem är kvotflykting och vad är vidarebosättning? Hämtad från: [Vem är kvotflykting och vad är vidarebosättning? | International Rescue Committee \(IRC\)](#)

Lag (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Hämtad från: [Lag \(2010:197\) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare Svensk författningssamling 2010:2010:197 t.o.m. SFS 2017:358 - Riksdagen](#)

Lag (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning. Hämtad från: [Lag \(2016:38\) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning Svensk författningssamling 2016:2016:38 - Riksdagen](#)

Lag (2017:30) om Hälso- och sjukvård. Hämtad från: [Hälso- och sjukvårdslag \(2017:30\) Svensk författningssamling 2017:2017:30 t.o.m. SFS 2021:648 - Riksdagen](#)

Lag (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare Svensk författningssamling. Hämtad från: [Lag \(2017:584\) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare Svensk författningssamling 2017:2017:584 - Riksdagen](#)

Länsstyrelsen (2021) Rapport: Mottagandet av nyanlända barn i familj: generella faktorer, risk- och skyddsfaktorer. En kunskapsöversikt och kartläggning. Hämtad från: [Mottagandet av nyanlända barn i familj kunskapsöversikt och kartläggning 2021-05-19.pdf \(lansstyrelsen.se\)](#)

Migrationsverket, 2021. Sveriges flyktingkvot. Hämtad från: [Sveriges flyktingkvot - Migrationsverket](#)

Migrationsverket, (2023). Färre kvotflyktingar till Sverige. Hämtad från: [Färre kvotflyktingar till Sverige - Migrationsverket](#)

Tandvårdslag (1985:125) Hämtad från: [Tandvårdslag \(1985:125\) Svensk författningssamling 1985:1985:125 t.o.m. SFS 2019:860 - Riksdagen](#)

UNHCR. (2022). UNHCR- Global trends, Forced displacement in 2022. Hämtad från: [Global Trends Report 2022 | UNHCR](#)

Lästips

[Riva hinder. Ett verktyg för mer jämlik vård och hälsa genom ökad kulturell medvetenhet \(vgregion.se\)](#)

[Att arbeta med tolk \(transkulturelltcentrum.se\)](#)

[Vår nyckelring ger snabba svar på vanliga frågor \(transkulturelltcentrum.se\)](#)

[Tryckt material \(transkulturelltcentrum.se\)](#)

-

-

-

-